

Jauniešu aizsardzība darbavietā

Gados jauni darbinieki pieredzes, zināšanu un izpratnes trūkuma dēļ var būt pakļauti īpašam riskam. Viņiem ir vajadzīgs labs padoms, informācija un uzraudzība, kā arī piemērots, drošs un veselībai nekaitīgs darbs. Uz jauniešiem vecumā līdz 18 gadiem, arī uz tiem, kas iziet arodapmācību, darba praksi vai strādā gadījumdarbu papildus mācībām skolā vai koledžā, attiecas stingrāki noteikumi, kuri ietver kaitīguma un darba ilguma ierobežojumus. Šajā faktu lapā ir apkopotas prasības, kas jāievēro, lai nodrošinātu darba drošību un veselības aizsardzību, jo īpaši jauniešiem. Citās faktu lapās ir sniegti papildu padomi darba devējiem, uzraugiem, pašiem jauniešiem un viņu vecākiem.

Tiesību akti – aizsardzība visiem

Katrā darbavietā ir jābūt labai darba drošības un veselības aizsardzības sistēmai, kas aizsargā ikvienu. Šajā sistēmā īpaša uzmanība ir jāvelta jauniešu un iesācēju neaizsargātībai.

Darba devēju pienākumi pret darba ņēmējiem neatkarīgi no viņu vecuma paredz:

- apdraudējuma noteikšanu un riska novērtēšanu ⁽¹⁾ – ne tikai jauniešiem, kas strādā pilnu darba laiku, bet arī jauniešiem, kuri, piemēram, strādā nedēļas nogalēs vai skolas brīvdienās, kā arī tiem, kuri iziet arodapmācību vai darba praksi;
- izveidot darba drošības un veselības aizsardzības sistēmu, kas balstās uz riska novērtējumu un ietver īpašus pasākumus gados jauniem darba ņēmējiem vai iesācējiem, ko veic kopā ar nodarbinātības un darbā iekārtošanas aģentūrām, darba prakses un arodapmācību organizētājiem;

- nodrošināt nepieciešamo darba organizāciju, kas ietver uzraudzību un kompetentus darba vadītājus, kuriem ir laiks veikt savus pienākumus;
- noteikt īpašus pasākumus, kas vajadzīgi neaizsargātām personām, tajā skaitā jauniešiem un iesācējiem, kā arī aizliegumus jauniem darba ņēmējiem, piemēram, precīzi nosakot bīstamu iekārtu lietošanu;
- nodrošināt informāciju par iespējamo risku darbā un par ieviestajiem profilakses pasākumiem;
- nodrošināt pienācīgu apmācību, instruktāžu un informāciju saistībā ar pieņemšanu darbā un turpmākām izmaiņām darbā vai darba vietā;
- pasargāt īpaši jutīgās riska grupas no esošā apdraudējuma un nodrošināt gados jauno darbinieku īpašās vajadzības;
- konsultēties ar darbiniekiem un viņu pārstāvjiem, ļaujot tiem piedalīties darba drošības un veselības aizsardzības jautājumu apspriešanā, arī jauniem darbiniekiem, kā arī informēt darbinieku pārstāvjus par pasākumiem, kas paredzēti gados jauniem darba ņēmējiem.

Tiesību akti – īpaša aizsardzība jauniešiem, kas jaunāki par 18 gadiem ⁽²⁾

Pirms gados jauni darba ņēmēji uzsāk darbu, ir jāveic *riska novērtējums*, kas aptver darbavietu, fizikālos, bioloģiskos un ķīmiskos faktorus, darba iekārtas un to izmantošanu, darba procesus, operācijas un darba organizāciju, apmācību un instruktāžu.

⁽¹⁾ Apdraudējums ir jebkāds faktors, kas var izraisīt slimību vai traumu. Risks ir varbūtība, ka tas var notikt.

⁽²⁾ Šeit sniegtā informācija ir balstīta uz **minimālajām** Padomes Direktīvas Nr. 94/33/EK prasībām par gados jauno darba ņēmēju darba aizsardzību darbā vietā. Likumi konkrētā dalībvalstī var būt stingrāki, piemēram, attiecībā uz vecumu, kad jauniešiem var sākt strādāt, par pieļaujamo darba stundu skaitu un darba pienākumiem.

Jaunieši vecumā līdz 18 gadiem parasti NEDRĪKST strādāt darbu, kas:

- pārsniedz viņu fiziskās un garīgās spējas;
- ir saistīts ar toksiskām vai kancerogēnām vielām;
- ir saistīts ar radiāciju;
- saistīts ar lielu karstumu, troksni vai vibrāciju;
- paredz risku, ko nepieredzējis, neapmācīts vai neuzmanīgs darbinieks parasti neapzinās vai nevižo izvairīties no tā.

Cilvēki, kas ir jaunāki par 18 gadiem, bet jau ir sasnieguši minimālo skolas beigšanas vecumu, drīkst strādāt šādu darbu, ievērojot īpašus nosacījumus, ja:

- darbs ir vajadzīgs viņu arodizglītībai;
- darbu veic kompetentas personas uzraudzībā;
- risks ir samazināts līdz iespējami zemākajam līmenim.

Gados jauni darba ņēmēji nedrīkst veikt bīstamu darbu pat tad, ja ir veikti visi aizsardzības pasākumi.

Gados jaunu darba ņēmēju darba ilgums ir ierobežots. Viņiem pienākas arī garāki atpūtas brīži nekā citiem darbiniekiem un viņiem parasti neliek strādāt naktīs.

Skolēni, kas ir vecāki par 13 gadiem. Tajās dalībvalstīs, kurās ir atļauts strādāt dažiem bērniem, kas nav sasnieguši valstī noteikto minimālo skolas beigšanas vecumu, pastāv stingri darba ilguma, nakts darba un darba kategoriju ierobežojumi un ir noteikts atpūtas laiks atkarībā no vecuma. Viņi drīkst strādāt tikai "vieglu" darbu pat tad, ja viņi ir vecāki par šo valsts noteikto minimālo darba vecumu. Skolēnu vecākiem un oficiāliem aizbildņiem ir jābūt informētiem par riska novērtējuma rezultātiem un aizsardzības pasākumiem, kas skar viņu bērnu drošību, pirms darba uzsākšanas.

Iepazīstieties ar valsts tiesību aktiem, lai jūs zinātu precīzas darba drošības prasības un kādus darbus un kādā vecumā bērni tos drīkst strādāt, cik ilgi un kādas atļaujas ir vajadzīgas.

Darba ņēmēju tiesības

Visiem darba ņēmējiem, arī jauniešiem, ir tiesības:

- zināt, kāds apdraudējums pastāv darbavietā, kas ir jādara, lai pasargātos no tā, un kā rīkoties, ja notiek nelaimes gadījums vai ārkārtas apstākļos;
- saņemt bezmaksas informāciju, instruktažu un apmācību saistībā ar šiem jautājumiem, ņemot vērā konkrēta darba īpatnības;
- saņemt vajadzīgo aizsargaprīkojumu bez maksas;
- piedalīties, uzdodot jautājumus, ziņojot par nedrošiem paņēmieniem vai apstākļiem, un saņemt konsultācijas no darba devēja par darba drošības jautājumiem.

Ja gados jaunam darba ņēmējam ir kādas neskaidrības par darba drošību un darba pienākumiem, viņam ir tiesības un pienākums ar šīm neskaidrībām vērsties pie sava darba vadītāja. Visbeidzot, viņiem ir tiesības atteikties strādāt bīstamu darbu. Jaunietim nav jāstrādā bīstams darbs tikai tāpēc, ka to strādā vadītājs vai kolēģis.

Darba ņēmēja pienākumi

Darba drošība paredz savstarpēju sadarbību, tas nozīmē, ka, lai gan riska noteikšana un profilakses pasākumu izstrāde ir galvenokārt darba devēja pienākums, darba ņēmējam arī ir jāuzņemas atbildība. Saskaņā ar likumu visiem darbiniekiem, arī jauniešiem, ir jābūt atbildīgiem par sevi un citiem, kā arī jāsadarbjas ar darba devēju veselības aizsardzības un darba drošības jautājumos. Piemēram, viņiem:

- jāievēro visi darba drošības noteikumi, norādījumi un instruktažas par to, kā lietot aprīkojumu un iekārtas, drošības ierīces vai individuālos aizsarglīdzekļus, piemēram, cimdus vai maskas, un
- jāziņo darba vadītājam par jebkādiem draudiem veselībai un drošībai.

Plašāka informācija par gados jaunu darba ņēmēju drošību, kā arī citas faktu lapas ir pieejamas Aģentūras tīmekļa vietnē <http://ew2006.osha.eu.int/>. Padomi, kas skar profilakses jautājumus, un saites ar labas prakses piemēriem saistībā ar konkrētiem riska faktoriem un darbavietām ir pieejamas tiešsaistē <http://osha.eu.int/>. Padomu avoti ietver valsts iestādes, arodbiedrības un arodasociācijas.

Pilns Padomes Direktīvas Nr. 94/33/EK teksts par jauniešu aizsardzību darbā ir pieejams tīmekļa vietnē:

<http://osha.eu.int/data/legislation/18>.

Direktīvā ir noteikti obligātie minimālie normatīvi, tādēļ ir svarīgi iepazīties ar visām attiecīgās valsts tiesību aktu prasībām un skaidrojumiem:

www.osha.lv
www.vdi.gov.lv

Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūra

Gran Vía, 33, E-48009 Bilbao
Tālr. (34) 944 79 43 60, fakss: (34) 944 79 43 83
e-pasts: information@osha.eu.int

© Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūra. Pavairošana ir atļauta, norādot avotu. Printed in Belgium, 2006.

